

“KIRGINLAR”

Sözcük Sayısı: 3974

Araştırma Konusu: Türker Ayyıldız’ın Şikeste adlı yapıtında yer alan öykülerde “kırgınlık” olgusunun öykü kişileri üzerinden nasıl verildiğinin incelenmesi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
I. KENDİNE KIRGIN OLANLAR.....	3
I.A. GEÇMİŞİNE KIRGINLAR	3
I.B. BUGÜNÜNE KIRGINLAR	6
II. TOPLUMA KIRGIN OLANLAR.....	11
II.A. GEÇMİŞİNE KIRGINLAR	11
II.B. BUGÜNÜNE KIRGINLAR	13
SONUÇ	17
KAYNAKÇA	18

Araştırma Konusu: Türker Ayyıldız'ın Şikeste adlı yapıtında yer alan öykülerde “kırgınlık” olgusu öykü kişileri üzerinden nasıl verilmiştir?

GİRİŞ

Bireyin kendine ve topluma olan kırgınlıkları hayatları boyunca onları takip etmektedir. Toplum, kişiyi adeta akıntıda sürükler ve kişi her şeyi çok geç fark eder. Bu sürüklenme kimi zaman iyi, kimi zaman da kötü sonlanabilmektedir. Her türlü sonu olan bu hayatların yansıması olarak da öykülerde yer alan figürlerin, kendilerine ve topluma kırgınlığı gözlemlenmektedir. Geçmişte yapılan hataların sonuçlarını çekmekte olan figürler, geçmişte kötü durumda olan ama yaptıklarından ötürü topluma kırgın olanlar gibi birbirinden farklı hayatlar anlatılmaktadır.

Türker Ayyıldız'ın “Şikeste” adlı yapıtında yer alan kısa öykülerdeki figürlerin hayatlarında ki kırgınlık olgusu kurgulanmıştır. Öykülerin geneline bakıldığında, herkesin bir karmaşa içerisinde hayatlarını sürdürmeye çalışmakta olduğu fark edilmektedir. Figürlerin yaşamakta olduğu toplumun karmaşıklığı, onların kırgınlıklarını arttırmaktadır. İstediklerinden ve hayal ettiklerinden farklı gelişen hayatları, etraflarında olup bitenlerin, ekonominin ve politik görüşlerin çoğunun hayatına zarar vermekte olduğu anlaşılmaktadır. Yapıtta yer alan her öykü, figürlerin hayatlarında ki melankolikle bağdaştırılmıştır ve var olan kırgınlıklarının sebeplerini hayatlarına yansıtmıştır. Ayrıca figürlerin sosyal çevrelerinin oluşturduğu baskının her öyküde farklı boyutlarda etkisini göstermesi, kişilerin her türlü kırgınlığa açık oluşunun, aile ve arkadaş çevreleriyle birlikte toplumlarına da kırgın olduklarını göstermektedir. Kırgın olan figür kimliğini var etmede ve yaşamını biçimlendirmede zorlanmaktadır.

I. KENDİNE KIRGIN OLANLAR

I.A. GEÇMİŞİNE KIRGINLAR

Bireyin geçmişte yapmış olduğu hatalardan ötürü şu anda bulunduğu durumdan etkilenmesi ile verdiği tepkiler ve düşünceler yapıtlara yansımalarıyla dikkat çekmektedir. Hata yaptıkça öğrenecek ve kendini var edecek birey bazen bu eşiği atlayamaz ve hep kendini suçlar. Bu durumda geçmişine ve bugüne kırılmasına ve yaşamını anlamlandırmakta zorluk çekmesine neden olur. Türker Ayyıldız'ın “Şikeste” adlı yapıtında yer alan kısa öykülerde figürlerde kimi zaman ailevi olaylardan ötürü, kimi zaman sınıfsal farklılıktan kaynaklanan yetersizlikler ve yokluk, kimi zaman da ülke içerisindeki sosyal olayların bireyler üzerindeki etkisi ile ortaya çıkan tepkiler figürlerin iç dünyalarında karmaşıklıklar, kırgınlıklar ve pişmanlıklar yaşamaktadırlar. Kendine kırılma olgusu ise karmaşıklığın hatasını kendisinde aramakta olduğunu göstermek için kullanılmaktadır. Bu suçlama hiç bitmemektedir.

Türker Ayyıldız'ın Şikeste adlı yapıtında yer alan öykülerden **Yeşil Cip**'te geçtiği kamyoncu lokantasında yer alan çoğu figürün okuyucuya yansıtmakta olduğu birtakım topluma yabancılaşma olguları mevcuttur. En çok dikkat çeken durum ise Amca figürünün geçmişte büyük olasılıkla ülkede yaşanmış siyasi olayların kurbanı olmuş ve bir süre boyunca cezaevinde tutulmuş olması, onun kendisine karşı geçmişte yapmış olduklarından ötürü dışarıya bir öfkesi vardır. *“Beş on saniye göz göze geliyorlar. Amcamın ayağa kalkmasıyla kafa atması bir oluyor.”* (Ayyıldız, 16) Bu öfkeyi hikâyenin sonunda geçmişi hatırlamasıyla kendisine olan kızgınlığının da katmış olduğu kırgınlıkla gelen müşteriye saldırması sonuç olmaktadır. **Boşa Giden Her Şey** öyküsünde Safiye Nazifoğlu figürü ise geçmişte kocasıyla evlenmiş olmasından çok şikâyetçidir, nasıl İdris'le evlenmiş olduğunu kendisine yedirememektedir: *“Kocasını bir gölge gibi avlunun içinde dolanıyordu”* (Ayyıldız, 20) Kocasının diğer erkeklere benzememesi, takıntılarının toplumun öne sürdüğü klişeleştirmiş

düzenine uymamasından ötürü Safiye her gün geçmişteki hatalarını yaşadığı evin her bir metre karesinde tekrar tekrar hatırlamaktadır. Öyküde yer alan ailenin topluma göre daha fakir oluşu ve bu sebepten ötürü uzman olarak bir gecekondunun betimlenmesi geçmişteki hataların sembolize edilmiş hali gibi figürlerin hayatlarına iz bırakmaktadır. **Kırlangıç Meselesi** öyküsünde yer alan öykü kişinin içerisinde bulunduğu durumdan mutsuz olma sı gözlemlenmektedir. Sürekli etrafında bulunan olayları en derinine kadar incelemesi ve kısmi analizlerde bulunması figürün iç dünyasının karışıklığını yansıtmaktadır. Öyküde figürün dile getirdiği, kendisini ve genetiğini suçladığı durum olgusu bir çocuğun ve yetişkinin bazı durumlarda ailesinden ötürü kendisini suçlamasına bürünmekte olabileceğini göstermektedir:

“Musalla taşından düşmek üzere olan bir tabut belirliyordu zihnimde. Yeşil örtünün üzerindeki harfler göz yaşı gibi dökülüyordu. Doğrulup toparlandım. Hiç bilmediğim bir istasyonda öttü düdük. Tren durdu. Ayakkabılarımın arkasına basarak indim.”
(Ayyıldız, 30)

Aynı zamanda bu kırgınlıklar figürün kendi hayatından kaçma isteğini adeta ateşlemektedir. **Ha Camgöz Ha Köpekbalığı** öyküsünde Zamira, aynı zamanda Olası olarak da adlandırılan, figürün kendisine olan saygısının yılların getirdiği zorluklarla azalması, ayrıca ahlakında yan konu olarak tartışmaya açık bırakıldığı öyküde, meyhanede çalışmakta olan figürün hayal kırıklığına uğramış ve kısmen umudunun yitirmiş olduğunu göstermektedir: *“Evde gördüğüm halinden çok farklıydı bu haliyle. İçimde bir şeyler cız etti “Zamira” diyecektim vazgeçtim.”* (Ayyıldız, 31) Öykünün sonunda tamamıyla farklı bir ad kullanması geçmiş hayatından kurtumak isteğini ama başaramayışını yansıtmaktadır. **İğne İzi** öyküsünde neredeyse bütün figürler kendilerine kırgınlardır. Hayatın geçmişte hayal ettikleri gibi gelişmemiş olmasından sürekli kendilerini suçlamaktadırlar ve bununla birlikte etrafında bulunan insanları kırmaktadırlar. Kendi kırgınlıkları adeta etrafında olup bitenlerin sebebi haline gelmiştir. Valide Hanım figürünün kızının ana figürle evlenmesine izin vermiş olmasından, İlknur

figürüyse geçmişte evlenmiş olmasından ötürü kendilerini suçlamaktadırlar: “*malum fotoğraf çıkınca bir dakika bile düşünmemiş. Anasını çağırmış hemen.*” (Ayyıldız, 39) Kurdukları fantezi dünyaları gerçekleşmemiştir ve hayat onları farklı yollara itmiştir. Ana figür ise ne kadar geç fark etmiş olsa da kendisine karşı karısını ve hayatını sorgulamayı seçmiştir. O herkese kırgındır ama en çok kendisine geç fark etmiş olmasından, körlüğünden ötürü kızgındır. **Salak Ahmet Tesisleri** öyküsünde Ahmet figürünün kendisine geçmişte eline geçenleri düzgün değerlendirememiş ve lise mezunu olmasından ötürü kendisini sürekli suçlamaktadır. Basının geçmişte yaptıklarına ayak uydurmaya çalmış olmasından ötürü kendisine kırgındır: “*Sonra öğrendim ki bunların hepsi tezgahmış. Üstelik kurdukları bu dümeni gazeteden okumuşlar. Bizim oğlan bunu yer mi yer demiş babam. Nerden bileyim*” (Ayyıldız, 47) Fazla saf olmasından yakınmakta ve geçmişte babası tarafından oyuna getirilmiş olmasından ötürü kendisini suçlayan Ahmet, şimdiki hayatıyla adeta geçmişin hesabını ödemektedir. **Burgaz’da Pazar** öyküsünde Ramazan figürünün geçmişte karısını yanlış anlaşılardan ötürü öldürmesi, hapis yatması ve ayrıca bunun vicdan azabını hayatı boyunca üzerinde taşıyor oluşuyla kendi sinirine yenik düşmekte olduğunu göstermektedir: “*Karını öldürmüşsün, önce yaralama beş yıl, ardından öldürme. On yıla yakında o zaman yatmışsın. Sesi durgun. Hiçbir şey demiyor Ramazan.*” (Ayyıldız, 56) Figür kendisine kızgındır, geçmişte kendisini hapse düşürerek zamanının harcadığının farkındadır ki hayat ona çok şey öğretmiştir, bu yüzden yaptığı hiçbir şeyden pişman olmamaya çalışmaktadır ama başaramamaktadır. **Eski Bir Yara** öyküsünde bulunan kadın figürünün kocasının askerlikte yaralanmasıyla kızına toplumun ideallerine uyan bir baba olamayacağını düşünmesiyle, intihar etmesi, kadının her seferinde kocasının mezarlığına giderek geçmişte kocasıyla yaptığı şeyleri hatırlamasına, kendisine olan kırgınlığını depreştirmesine sebep olmaktadır: “*“Ulaş kimdi?” diye sordum. “Her şey...” dedi, sonra yine sustu. Ulaş mezarından çıkıp oturdu yanımıza. Çocuklukları, okul yılları nişan, düğün, kızlarının doğumu...*” (Ayyıldız, 68) **Son**

Öykü'de karısı tarafından ihanete uğrayan Ertuğrul figürünün geçmişte yaşadığı talihsiz olaylardan ötürü kendisini suçlamakta olduğu belirtilmektedir. Kızına ulaşmak isteyen Ertuğrul'un başına gelen uyuşturucu kaçakçılığı ve ardından Belçika'dan sınır dışı edilmesi gibi olaylardan kendisini suçlamakta, ayrıca karısının parasıyla yıllarca hayatını geçindirmiş olması ile de toplumun cinsiyetler arasındaki rollerini düzgün yerine getirememiş olmasında ötürü kendisine kızmaktadır:

“Ama bizim karı her bir boku kaydettiriyormuş bilgisayara. Hepsini okumuş ama gıkını çıkarmamış. Aylarca telefon konuşmalarımı falan dinleyip tuzak kurmuşlar.”

(Ayyıldız, 90)

Başvurmak zorunda kaldığı işlerinden, hayatın ona yaşattıklarından ve karısının ihanetinden kendisini suçlamaktadır fakat asla çözüm arayışını bırakmamaktadır.

Şikeste adlı yapıtta yer alan öykülerde geçmişe kırgınlık konusu işlenmiştir. Yapıtta kendi yapmış olduğu hatalardan ötürü kendisine kırgın olan ve pişmanlık içerisinde yaşamını sürmeye çalışan birtakım insanın hayatı yansıtılmaktadır

I.A. BUGÜNÜNE KIRGINLAR

Bireyin hata yapar ve yapmaya devam eder bu bir tür öğrenme ve var olma biçimidir. Bazı bireyler bunun bir zayıflık veya eksiklik olduğunu düşünerek yaşamdan soğurlar. Türker Ayyıldız'ın Şikeste adlı yapıtında yer alan öykülerde yer aldığı zaman diliminde yapmakta olduğu işlerden ve içinde bulunduğu durumlardan ötürü kendisine kırgın olan birtakım insanlar anlatılmaktadır. Bunlar hep eksik ve zayıf olduklarını düşünmektedirler.

Yeşil Cip öyküsünde Amca figürünün ne kadar geçmişine karşı bir pişmanlığı varsa da bugüne dair umutsuzluğu da dile getirdiği sözlerden ve göstermekte olduğu davranışlarından

anlaşılmaktadır. Geçmişinde hapse düşmüş olmasından dolayı topluma uyum sağlayamayan bir yapıya bürünmüştür. Toplum da adeta onu dışlamaktadır, bu yüzden iş bulamaz. Kamyoncu lokantası da kendine olan kırgınlığının sembolü gibidir: “*adam cezaevinde subaymış. Çok eziyet etmiş zamanında, patron tanımış adamı?*” (Ayyıldız, 16) **Boşa Giden Her Şey** öyküsünde Safiye figürünün bugününe olan kırgınlığı topluma ayak uyduramamakta olması, fakir oluşu ve bir gecekonduda yaşıyor oluşu onu kendisine karşı çaresiz bir duruma sokmaktadır. Kocasının tutumundan hoşnut olmamakla birlikte onun gibi biri ile hala evli kalıyor oluşuna anlam verememektedir: “*Umursamadı, “Ne derse desin.” dedi kendi kendine.*” (Ayyıldız, 20) İdris figürünün etrafını umursamaz tavırları ve sadece kuşlarıyla zaman geçirmek istiyor oluşu öyküye karamsar bir hava katmakla birlikte onun da bugününe kırgın olduğunu göstermektedir. O da kendisine karşı olan bıkkındır. **Kırlangıç Meselesi** öyküsünde ana figür kendi bulunduğu durumu göz önünde bulundurarak etrafında olup bitenleri dikkatlice gözlemlemektedir ve empati kurmaktadır. Etrafındaki insanlara acımaktadır, kimi zaman iğrenmekte kimi zamanda üzülmemektedir. Memureye sahip olduğu dış görünüşünden, adam figürüneyse yoksulluğundan ötürü acımaktadır. Bu duruma çare bulamasından kendisine karşı umutsuz bir ruh haline girmektedir: “*Elim cüzdanıma gitti, biletlerden birini ona vermeyi düşündüm. Cenazeye gidiyordu, kim bilir kim ölmüştü?*” (Ayyıldız, 24-25) **Ha Camgöz Ha Köpekbalıği** öyküsünde Zamira figürünün kendisine olan kırgınlığı, geçmişte hayatın ona yaşatmış olduklarından, bugünde devam etmekte olan, katlanmak zorunda olduğu bir çaresizlik içine sokmaktadır. Meyhanede çalışmakta olması kendi ahlakına olan saygısının ne kadar az olduğunu göstermektedir: “*Ağır makyajı, kısa eteği, yakasından taşan göğüsleriyle başka bir kadındı.*” (Ayyıldız, 35) Aynı zamanda genç yaşta olması ve buna rağmen Olasa adıyla hayatında yeni bir karaktere bürünmek zorunda kalması onun kırgınlığının, umutsuzluk ve kendisine yabancılaşmaya başlamasını işaret etmektedir. **İğne İzi** öyküsünde ana figürün kendisine kırgın olmasının en büyük

sebeplerinden biri hayat için boşuna beklemekte olmasıdır. Bunun farkına geç varması onun kendisine olan umudunu bir nebze yitirmesine sebeptir. Karısını boşuna beklemekte olan ana figürün yanı sıra İlknur figürünün, eski hayatı gibi hayatını sürdürememekte olmasından dolayı kendisine öfkeli, öfkesinin nedeni kırgınlıktır: *“Lise arkadaşları ile buluşacaklarmış, birbirlerini yıllar sonra bulmuşlar.”* (Ayyıldız, 39) **Salak Ahmet Tesisleri** öyküsünde Ahmet figürü gençliğini boşa geçirmiş ve istediği gibi bir hayat sürdürememiş olmasından kendisine kızmaktadır. Hayal kırıklığı onun peşini bırakmamaktadır. Öyküde de Ahmet’in ruh hali hüznü bir atmosfer yaratmaktadır. Gençliğine hasret bir hayat sürdürmektedir: *“Liseyi bitirince okuyamadım. İş yok güç yok. Babam rahmetliyle beraber rençperlik yapıyoruz ama tarladan gelen para kime yetecek?”* (Ayyıldız, 45) Her gün çalıştığı yerde eski hayallerini hatırlamaktadır ve kendisine olan kırgınlığı git gide artmaktadır. Farkındadır ki geçmişte yaptığı hiçbir şey için zorlandırılmamıştır fakat o boyun eğmeyi seçmiştir. **Kundak** öyküsünde ana figürün bulunduğu dönemin gelişmelerine ayak uyduramamış olması, teknolojiden yeteri kadar haberdar olmamasından dolayı etrafından aldığı tepkiden çok etkilenmektedir. Kendi cahilliğine kırgındır, kendisini yeteri kadar geliştirememiş olması onun canını sıkmaktadır: *“Gösterdiği yere dokunuyordum ama olmuyordu. “Bir de fotoğrafçı olacaksın” dedi telefonu elimden alırken. Özür diledim sessizce, yanlarından ayrıldım.”* (Ayyıldız, 48) Toplumun bireye sunduğu ve değerlendirmesi gereken gelişmelerden yeteri kadar yararlanamamaktadır. Burgaz’da Pazar öyküsünde yer alan Ramazan figürü sınırlı bir yapıya sahiptir geçmişte insanlar tarafından kullanılmış olduğunun farkındadır. Bu yüzden kendisine sinirlenmektedir. Kırgınlığını etrafına da yansıtmaktadır ve çevresine zarar vermektedir fakat bu durumdan hiç pişman değildir: *“Ne doktor gördüm ne de hemşire. Böbreği vermesine verdik de, bu it kayboldu ortalıktan...”* (Ayyıldız, 58) Pişman olmayışı, sosyal yapıya uymakta zorluk çekmesi, oluşturulan Ramazan’ın cahil bir birey olduğunu yansıtmaktadır. **Sağ Sol** öyküsündeki çocuk

figürünün etrafı tarafından baskıya uğraması sonucu kendisinin olayları anlamlandırmakta zorlanmasından, kendisine karşı bir eziklik hissetmektedir. Bu eziklik etrafındaki insanların ona davranışlarının etkisi ile şiddetlenmektedir bu sebepten de insanlara takma adlar takmaktadır: *Yanağından süzülen yaş adamın ayakkabısına damladı. Şimdi daha çok kızacaktı Süslü Nuri.*” (Ayyıldız, 61) İnsanları alaya alarak kendisine olan kırgınlığını adeta dışa vurmaktadır. Figürün çocuk oluşu da insanların genelde küçükken maruz kaldığı sıkıntıların küçük yaştan itibaren şekillenmekte olduğunu işaret etmekle birlikte zorbalığa uğrayan birinin etrafındakilere de kendi çektiklerini çektirme isteği gütmekte olduğunu işaret etmektedir. **Sır** öyküsünde Ertuğrul figürünün yetim kalmasıyla birlikte hapisteki ağabeyine beslediği umudun ne kadar hayal olduğunun farkında olsa da sürekli bir beklenti içerisinde onu düşünmesinden dolayı kendisine kırgındır: “*“Hapisten çıktıktan sonra seni görmeye geleceğim” diye yazmış. “Az kaldı” demiş ama gün falan söylememiş.” O gün bu gündür çarşı izinlerinde bekliyor bu.*” (Ayyıldız, 72) Küçük yaşta olmasıyla yansıtılan Ertuğrul figürünün umudunu asla yitirmemiş olması bir çocuğun ne kadar kolay kendisini, etrafında olup bitenlerle kandırabileceğini yansıtmaktadır. **Zifir** öyküsünde adam figürünün kendisini etrafında olup biten her şeyden soyutlamış olması, sadece bir gözlemci gibi gelip geçenleri izlemesi onun dünyaya olan yabancılaşmasını göstermektedir. Ayrıca kendisine karşıda yabancılaşmış adam figürü kendisini öykünün devamında Oğuz figürüyle konuşmasıyla da ikinci bir kişiye bölmektedir: “*Başka bir evde uyanmış gibiydim. Günler geçtikçe duvardaki fotoğraflar bile yabancılaşıyor. Gerçekle rüya arasında bir yerde kaybolduğumu düşünüyorum.*” (Ayyıldız, 74) Oğuz, adam figürüyle aynı kişidir ve tek birlikte olup konuşabildiği kişi yine kendisidir. İzole olmuş bir hayatta ilk önce kendisini tanıyarak izole etmektedir. Şikeste öyküsünde kız figürünün başarılı ve çalışkan biri olma yolunda ilerlemekte olduğu işaret edilmektedir fakat yaşadığı toplumun ondan beklentileri bunlar değildir. O bir kadındır ve evlenme yaşı çoktan gelmiştir, ailesine yüküdür bu yüzden Alman

bir adama ailesi tarafından adeta verilmektedir. Bu figür kendisine elinden bir şey gelmediği için, kaçamadığı, zorla hayatın onu sürüklemesinden kırıdır:

Yanındaki kadın yol boyunca baktığı yerden başını çevirince ilk kez göz göze geldiler. Boğuk sesler altında neredeyse kusacak gibiydi. Koşar adım aşağı inip bagajın önünde dikilen muavinden valizini aldı.” (Ayyıldız, 83)

Otobüste ana figür ile bakışmaları da ana figürün kendi elindeki olasılıkların değerini bilememesini onun yüzüne vurmaktadır. Bu iki karakterde iki zıt kutup gibidir. Birinin istediğini diğeri istememektedir fakat çoktan elde etmiştir bu durum öykünün sonunda ana figürün durumla yüzleşmesiyle davranışların yanlışlığını fark ederek kendisine kırılmasına sebep olmaktadır. **Son Öykü**'deki Mahir figürünün zamanın hızlı geçmiş olmasında yakınmakla birlikte kendisinin yaşlanmış olmasına ve hastalıkların ortaya çıkmasından, kendisine kırıdır: *“Mahir neşelendi. Eskilerden bir sürü şey anlattı ortaya. (Ayyıldız, 86)* Aynı zamanda da Ertuğrul figürünün toplumda ki baba figürüne uyamamasıyla yeteri kadar para kazanamamasıyla kızına yeteri kadar göz kulak olamamasından kendisine kırıdır. Elinden hiçbir şeyin gelmemesi ve çaresiz bir durumda ailesinden uzak bir hayat sürmek zorunda kalması onu mutsuzlaştırmakta ve üzmektedir.

Şikeste adlı yapıtta bugününe kırı olan toplumun etrafında gelişen olayların etkisi altında kendi kararlarını vermekte zorluk çekmekte olduğunu aynı zamanda da ellerinde bir şey gelmemesinden dolayı umutsuzluğa kapılarak hayatından ve kendisinden kısmen nefret eden ve mutsuz olan insanlar ele alınmaktadır.

II. TOPLUMA KIRGIN OLANLAR

II.A. GEÇMİŞİNE KIRGINLAR

Toplumda yer alan çaresizlik içinde yaşamını sürdürmeye çalışan halkın içinde yer alan insanların toplumda yer alan sosyal-siyasi olaylardan ötürü kendi hayatlarını şekillendirmeye çalıştıkları gözlemlenebilmektedir. Köy, kent arasındaki uçurumun yanı sıra toplumun içerisinde görgü ve kültür farklılıklarının toplumda yer alan farklı kesimleri değişik etkilemekte olduğuna işaret edilmektedir. Türker Ayyıldız'ın Şikeste adlı yapıtında yer alan öykülerde toplumsal yapılanmada meydana gelen her tür siyasi-sosyal değişim içinde geçmişinde kırgınlık yaşayan ve bu durumdan kurtulamayıp bugününe de yansımalar olan insanlar ele alınmaktadır. Bu seçilen öykü figürleri aracılığıyla yansıtılmaktadır.

Yeşil Cip öyküsünde Amca figürünün geçmişte Türkiye'deki 1980 darbesinde içeri atılanlardan biri olması, askerlerin baskıcı tutumuna şiddetli bir şekilde maruz kalmış olduğunu göstermektedir. Lokantasına gelen subayın geçmişte ona eziyet etmiş olması Amca figürünün sinirlenip vurmasının en büyük sebeplerinden bir tanesidir: “*adam cezaevinde subaymış. Çok eziyet etmiş zamanında, patron tanımış adamı?*” (Ayyıldız, 16) Geçmişte maruz kaldığı baskıları adeta dışa vurma çabası içerisinde, duyulmak için kendince kıvranmakta olan bir figür halini almaktadır. **Ha Camgöz Ha Köpekbalığı** öyküsünde Zamira figürünün Dağıstanlı olması o ülkede olup bitenlerden etkilenmesine sebep olmaktadır. Siyasi olaylar yüzünden ülkesine dönmek istememesi ve vize süresinin geçmesiyle hayatının zorlaşması, illegalleşmesi, Zamira figürünün hayatındaki kırgınlığı göstermektedir: “*Vizesi bittiği için korkuyordu. Hastane polisine yakalanmak sınır dışı edilmektir.*” (Ayyıldız, 32) Ailesinin ona sahip çıkmaması ve ağabeyinin zorbalıklarına maruz kalması figürün kendi ahlakından vazgeçmesine sebep olmuştur. Bu kötü kaderi yaşamak zorunda olan Zamira kendisine yabancılaşmakla birlikte babasının ölümüyle ailesine de

uzaklaşmaktadır. **Kundak** öyküsünde kadın figürün çocuğunu kaybetmesiyle toplumun anne figürüne uyamamasına sebep olmuştur. Kocasını adeta figürü kullanmış ve işine yaramadığını görünce bir kenara atmıştır. Terkedilen kadın hayatın ona yaşattıklarına alışamamaktadır, toplum onu dışlamakta ve kötü gözlerle bakmaktadır. O da toplumuna kırgındır: *“Akli uçmuş kadının, tüm devreler yanmış anlayacağını. Sonra koçasıda bırakmış zavallıyı. Battaniyenin içine bir oyuncak sarıp dolanıyor.”* (Ayyıldız, 52) Geçmişte olanlar kadına dışarıdan bakıldığında hiç belli olmamaktadır fakat figür yaşadıklarından hiç olmadığı kadar kırılmıştır. **Burgaz’da Pazar** öyküsünde Ramazan figürü saflığından ve cahilliğinden, hep kullanılmıştır. Ceyher figürü Ramazan’ı sürekli kullanmaktadır ve hayat onun için maddiyattan başka hiçbir şey değildir. Ramazan her şeyi geç fark etmiş olmasından etrafındakilere kırgındır: *“Tabi, malın parasını da ödeyemeyince benim böbrekle kapamış bakiyeyi.”* (Ayyıldız, 59) **Eski Bir Yara** öyküsünde Ulaş Keskin figürü fiilen bir rol oynamamaktadır fakat karısının hayatını etkilemektedir. Ulaş’ın intihar etmesinin sebebi savaşa katılmış ve ağır yaralanmış olmasıdır. Yaralanma sonucu diğer insanlar gibi normal bir hayat sürdüremeyeceğini düşünmüş ve çocuğuna toplumun ondan beklediği gibi bir baba figürü olamayacağını hissetmesinden ötürü kendisine kendi varlığını kendine yedirememiştir: *“Takma bacağını çıkarıp konuşuyormuş”* *‘Söyle ulan, kızım büyüyünce, seni onunla nasıl tanıştıracam.’* ” (Ayyıldız, 68) **Sır** öyküsünde Ertuğrul figürü toplumdaki yer alan çocuk figüründen çok farklı rolleri üstlenmek zorunda kalmış olmasından topluma karşı kırgınlık hissetmektedir: *“Ertuğrul arkadaşımızın kimi kimsesi yok(Ayyıldız,72)* Genel düzene uyamayan ve bir nebze toplumun genel hayat düzenine yabancılaşmakta olan Ertuğrul, yetim kalmıştır ve küçük yaşta itibaren yatılı okul okumak zorundadır. Onu çevresine karşı kırılğanlaştırmaktadır. **Şikeste** öyküsündeki kız figürünün küçük yaşta evlendirilmek zorunda bırakılması adeta ailesi tarafından tanımadığı Alman bir adama verilmiş olması onu hayata karşı umutsuzlaştırmaktadır: *“‘Kazandım’ dedi. Göz göze geldiler. Sustu. Sonra usulca yere indi gözleri. Kazanılan üniversite sınavından*

başka bir şeydi adeta.” (Ayyıldız, 80) Kent-köy arasında toplumlaşmadaki sosyal farklılıkların en net örneğinden biri olan odak figür üniversiteyi kazanmış, çalışkan olsa bile ailesi için o sadece bir kızıdır ve onlar için kızlar evlenir, okumazlar. Geleneklerin toplumun ahlakına olan etkisinden, kız figürünün özgürlüğü kısıtlanmaktadır. **Son Öykü**'de Ertuğrul figürünün akraba evliliğiyle mutsuz bir hayat sürmesi ülkesinden uzak, tıpkı bir gurbetçi olmasıyla Belçika'dan sınır dışı edilmiş olması da onun iki ayrı kültür arasında karmaşaya uğramasına neden olmaktadır. Kırgındır ve uyuşturucu işlerine bulaşmıştır: “*Üç seneye yakın yattım içerde. Sonra pazarlık ettik., avukat “ Kabul edersen sınır dışı edecekler seni” dedi Kabul etmeyip ne yapacaksın? Uçağa bindirip yolladılar.*” (Ayyıldız, 90) Hayat Ertuğrul için acımasızdır fakat onu istediği şeyi başarması için daha da alevlendirmektedir. Kendisi ne kadar kırgın olsa da kızına ulaşmak için her şeyi yapmaya hazırdır.

Şikeste yapıtındaki figürlerin geçmişte sosyal, siyasi olaylardan etkilenmiş olduklarını ve bu günlerini geçmişte toplum tarafından yapılmış olan hatalardan ötürü istemedikleri yönde geliştirmek zorunda bırakıldıkları dikkat çekmektedir. Bu durum yapıtın genelinde figürlerin çoğunun hayatını şekillendirmiş olaylardır.

II.A. BUGÜNÜNE KIRGINLAR

Geçmişte toplumun yaratmış olduğu nedenlerle bireylerin bakış açılarına göre farklı düşen kararların etkisi bugün de sürerse o insan mutsuz olur. Türker Ayyıldız'ın Şikeste adlı yapıtında yer alan öykülerinde de toplumda yer alan çaresizlik içinde yaşamını sürdürmeye çalışan halkın bugününe de yansıyan kırgınlıklar ele alınmaktadır.

Yeşil Cip öyküsünde Amca figürü bulunduğu zaman dilimi içerisinde geçmişte yaşamış olduğu hapisanedeki deneyimlerinden ötürü etrafında bulunan insanlara karşı tepkileri aşırı derecededir: “*Birkaç gün öncesinden kalmış gazetede Kenan Evren'in tam sayfa fotoğrafı var. Biri bıyık yapmış tükenmez kalemle.*” (Ayyıldız, 16) Lokantasına gelen Subayı

tanımasıyla öç almak istemesi, genel hayatta intikam almak istediği insanların varlığı ve elinden sadece lokantasına gelen bir subayı döverek elde etmek istemesi onun topluma karşı hayal kırıklığına uğramış olduğunu göstermektedir. Öyküde bu kırgınlığının bugün de sürmesi onu sıkıntıya sokmaktadır. **Boşa Giden Her Şey** öyküsünde İdris figürünün kuşlarını umursamayan insanların yanı sıra çalıştığı yerin güvenliğinin azlığından şikayetçi oluşu ve işinde çalışanlara verilen önemin kuşlarına baktığı ve özen gösterdiği kadar bile olması hayatından anlaşılabilir: *“Tavanda, havalandırmaların olduğu yerde, kestirme bir yol keşfetmiş kendine. İnanın onu orada bulmamız bile bir mucize.”* (Ayyıldız, 23) Kendi hayatının diğer insanlar için bu kadar önemsiz olması onun sessizliğinin bir cevabı gibidir. Öykünün sonunda da şikayetçi olup, dile getirmeye değer görmediği olaylar ölümüne sebep olup bugününe yitirmesine neden olmuştur. **Kırlangıç Meselesi** öyküsünde adam figürünün cahiliyeti onu hayata karşı korkaklaştırmaktadır. Bir şey bilmemesinden veya bildiklerini hayatına yanlış yansıtmakta olmasından ötürü mutsuzdur fakat mutsuzluğunun farkında bile değildir. Yaptıklarının hata olduğunu fark etse, yalan söylediğini bilse bile her şeyi abdest alarak geçirebileceğini düşünmektedir: *“Bir şey olmuyor ama abdestim bozuldu sanıyorum. Günde otuz defa abdest alıyorum böyle.”* (Ayyıldız, 28) Toplumun ona dayatmakta olduğu inanç onu kırmaktadır ve cahiliyetinden ötürü de denen her şeye tıpkı bir çocuk gibi kanmaktadır. **Ha Camgöz Ha Köpebalığı** öyküsünde Zamira figürünün meyhanede çalışması ile hayatı adeta onu üzmektedir. Hem Dağıstan’a ve ailesine olan büyük özlemi, hem de kadınları cisimleştiren bir toplumun meyhane gibi bir yere ihtiyaç duymakta oluşu onu yıpratmaktadır. Adam figürününse günlerinin trafikte geçmesinden dolayı en büyük yorgunluğu İstanbul’un yoğun trafiğidir fakat yapıtta dikkat çekilmek istenen bölüm bebek olgusunun bir erkeği karısına, Elif, bağlı tutmakta oluşudur: *“Saatlerce suyun altında kaldım, çıktığımda buhardan göz gözü görmez olmuş, ayna buğu tutmuştu. Nedendir bilinmez adını yazdım buğuya.”* (Ayyıldız, 34) Adam figürü istediklerini ahlaki ve toplumsal kurallardan

ötürü yapamamaktadır, her istediğini elde edememektedir bu yüzden ahlaki kurallara karşı içinde tuttuğu isyankarlığı mevcuttur. **İğne İzi** öyküsünde ana figürün evliliğinin sona ermekte olduğunun farkına çok geç varmaktadır, karısının ailesiyle çoktan görüşmüş ve bütün hazırlıkları düzenlemiş olması ana figürü çaresiz ve geçersiz bir role sokmaktadır, oysa evlilik karı-koca arasında olan bir olaydır. Figürün kırgınlığı eşine ve eşinin ailesinedir. Arkasından oyunlar oynanmış olmasını kendine yedirememesinden öte güzel umutlarla hayalini kurduğu ailesinin param parça olması onu hayal kırıklığına uğratmaktadır: “ *‘İğne izini o da görmüştür oğlum’ dedi çaresizlikle. Kaşlarını havaya kaldırıp indirdi adam. Fotoğraf için bahanesiydi anladım.*” (Ayyıldız, 42) Toplumun düzenine geçmişte kurduğu hayaller tam oturamamıştır ve var olan düzeni hayalin içinde yer alan başka insanlar tarafından mahvedilmektedir. **Salak Ahmet Tesisleri** öyküsünde Ahmet figürünün birahane sahibi olmasının yanında takma ad olarak “salak” lakabının figüre takılması onun toplum tarafından aşağılanmakta olduğunu işaret etmektedir: “*Salak Ahmet Tesisleri hayırlı uçuşlar diler, yazmış biri. Salak Ahmet derler Ahmet Abi’ye*” (Ayyıldız, 44) Aynı zamanda da birahaneye gelen erkeklerin düşkün davranışları da Ahmet figürünün geleceğe bakışını da olumsuz etkilemektedir. Kundak öyküsünde ana figürün genel söylendiği olay toplumun onun ayak uyduramayacağı kadar hızlı gelişim göstermekte olduğudur: “*Kızıl saçlı kız haklıydı, manzara fotoğraflarından başka bir şey çekemiyordum epeydir. Hep aynı karelerin peşinde saatlerce dolaşıyordum.*” (Ayyıldız, 48) Figür toplumda sadece yaşından değil aynı zamanda ilgi duymamasından ötürü toplumla bağını zayıflatmakta olan bir takım insanı sembolize etmektedir. **Sağ Sol** öyküsündeki Nuri figürünün öğretmenlik rolünü düzgün yerine getirmemesi toplumda bazı insanların kendi işlerinden çok siyasi olayları önemsemekte olduğunu işaret etmektedir. Nuri figürü çocuklara siyasi içerikli bir şarkı söyletmektedir ve çocuk figürleri kendi çıkarları için kullanmaktadır: “*Komünist piçleri Moskova’ya*” diye bağırdı kara adamlardan biri.” (Ayyıldız, 62) Yapıtta böyle bir bireyin yer alması genel toplumda bulunan bir kesim insanın toplumdaki diğer

kesime olan kırınlığını yansıtmaktadır. **Sır** öyküsünde Ertuğrul figürünün ağabeyinin hapisshanedede oluşu ile kendi umudunun ve hayallerinin toplumun ve ülkenin kuraları tarafından yıkılmakta olması onu üzmektedir: “*“Abin tünel kazarken yakalanmış, doğru mu lan?” Sabah eğlenceleri olmak istemiyordu, başını öne eğip çarşıya doğru yürüdü.*” (Ayyıldız, 69) Her ne olursa olsun o kendi çocuk ruhuyla umut etmeye devam etmektedir. **Şikeste** öyküsünde kız figürün cahil toplumda paranın eğitimden daha önemli olmasına kırıdır ayrıca çocuk gelin olması da kadının Türk toplumundaki yerinin ne kadar aşağıda olduğunu yansıtmaktadır: “*‘Kazandım’ demişti en son karşılaşmalarında. Ağzının içinde tüm dünyayı ezer gibi söylemişti. Bozkırın orta yerinde hiç kimse bir şey kazanmamıştı oysa.*” (Ayyıldız, 83) Figür Avrupa’nın büyütülerek Türkiye’nin toplum tarafından ezilmekte oluşundan da yakınmaktadır. Ana figürse köy-kent kültürü, geleneği arasında karmaşa yaşamakla birlikte toplumun cinsiyetçi yaklaşımından etkilenerek etrafında yaşayan herkese kırılmaktadır. **Son Öykü**’de Ertuğrul figürünün tek amacı kızına ulaşabilmektir fakat Belçika hükümeti figürü sınır dışı etmiş olmasından dolayı bu hakkını elinden almaktadır: “*Kalan parayla da yurt dışına gidecekti kaçak maçak. Yetişkin kızı vardı, uzaktan da olsa koruyup kollayacaktı. Babasızlık kolay mı diye düşündü?*” (Ayyıldız, 91) Bu durum figürü üzmele birlikte ülkeler arası sosyal ilişkilerin küçük çapta bir aileyi ne kadar etkileyebileceğini de göstermektedir. Figür geçmişte Türkiye’nin yoksulluğundan kurtulmak için gitmiş olsa da maddi değil manevi yoksulluğu devam etmektedir. Bu durumda onu işsiz, ailesiz ve çocuksuz bırakmaktadır.

Şikeste yapıtında toplumun figürlerinki ile uyuşmayan fikirlere sahip olmaları ve bunun yanı sıra figürlerin çaresizce kendi hayatlarını bu durumla şekillendirmek zorunda kaldığını işaret etmektedir. Toplumun sınıflara ayrılmasıyla figürlerin toplumun her kesimine olmasa da bir takım insan topluluklarına kırılmakta oldukları gözlemlenebilmektedir.

SONUÇ

Türker Ayyıldız'ın “Şikeste” adlı yapıtında yer alan öykülerde öykü kişileri ele alınarak, on dört öyküde yer alan figürlerin geçmiş ve şimdiki zamanda süren kırgınlıklarının genel sebepleri açıklanarak kırgınlık izleği değerlendirilmiştir. Figürlerin genel hal ve durumları göz önünde bulundurularak geçmişte hayal ettikleri gelecek olgusunun bugünün varlığına ne kadar uymakta olduğuna dikkat çekmek istenmektedir. Aynı zamanda da figürlerin benzerlik gösterdiği, toplumda yer alan bir takım insan yapısının genel hayatının içerisinde yer alan kırgınlıklarının temelini figürlerin perspektifiyle açıklanması amaçlanmaktadır.

Türker Ayyıldız'ın “Şikeste” adlı yapıtının başlığından da anlaşılacağı üzere yapıt toplumda kırgınlıklarla boğuşan kitleyi anlatmak amacıyla yapılandırılmıştır. İçinde yer alan her bir öykü kendi içerisinde ayrı anlamlar barındırmakla birlikte her on dört öykü de kendi arasında benzer yönleri ile bağlanmaktadır.

Yapıttaki figürlerin iç zamanlarındaki karmaşaların yanı sıra dış zamanlarında yer alan sosyal ve dönemin siyasi karışıklıkları Türk toplumunu nasıl sınıflara ayırmış olduğunu ve kutuplaşan toplumun birbirine yabancılaşmakta olduğu işlenmektedir. Bu bağlamlarda “Şikeste” adlı yapıt içinde yer alan on dört ayrı öykünün içindeki figürlerin okurlara, kendi hayatlarında her gün görmekte oldukları insanlarla empati yapmaları için iyi bir kılavuz olma niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Ayyıldız, Türker. Şikeste. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: Aralık 2013.